www.pertwk.com

ئەدەبی کوردو شوێنەواری نووسەران‌و شاعێرانی کورد

پێشتر ئاماژەمان کرد کە لە نێوان چوار زاراوە سەرەکییەکەی زمانی کوردیدا زاراوەی کرمانجی باشوورو بە تایبەتی زاراوەی کرمانجی موکری ـ سابڵاغ یا مەهاباد ـ زمانی گشتی‌و لە عەینی کاتدا زمانی ئەدەبیاتیشەو لێکۆڵەرەوە ڕۆژهەڵاتناس‌و زاناگەلێکی زۆری وەك مورگان، سون، أدمان، شیندلر، ئیکیازاروف، مینورسکی، کارزونی، هارتمان، ب نیکیتین ئەم وتەیان سەلماندوە.

شوێنەوارو کتێبێکی زۆر لە زانایان‌و نووسەرانی کورد لە دەست دایە کە هەر کام لەوان شتێکی کەم وێنە‌و زمانەکانی جۆراوجۆر بە تایبەتی زمانەکانی فارسی، کوردی‌و عەرەبی لە سەر بابەتەکانی وەك مێژوو، زانست‌و شێعرو. . .نووسراون کە بە گوێرەی ڕابردوویان بە چەند دانەیەکیان ئاماژە دەکەین.

1) دیوانی "ابوالحسن علی ابن محمدالغزالی اللوکری"[(5)]: ئەم شاعیرە زانایە زۆر لە بەر دڵی "ابوالحسن عبیدالله" کوڕی "احمد العوتەبی" وەزیری سامانی بووەو بە فەرمانی ئەو لە "لوکەر"ڕا چووەتە پایتەختی سامانیان‌و لە خزمەت وەزیر بووە کە چەند شێعری ژێرەوەی کە لە قەسیدەیەکی ئەو وەرگێراوە بۆ وەزیری نووسیوەو داوای لـێ کردوە ئیزنی پێ بدا بگەڕێتەوە.

(5) کوردو پێوەندی نژادی‌و مێژووی ئەو (یاسەمی لاپەڕە 137)، لوکیر یەکێك لە ئاوەدانییەکانی ئەفغانستانە.

عبيداللل بن احمد وزير شاه سامانی

همی تابد شعاع داد از ێن پر نور پیشانی

عەبیدوڵڵا کوڕی ئەحمەد وەزیری شای سامانی

لەنێوچاوانی تیشکی دادو عەداڵەت هەڵدەستێ

به صورت آدمی آمد به معنی نور صبحانی

خدایا چشم بد خواهم کزان صورت بگردانی

به زاهێر بەنیئادەم بەڵام لە ڕاستیدا نووری خوایە

خوایا لە چاوی پیسی ناحەزانی بپارێزی

بخارا خوشتر از لوکر خداوندا همی دانی

ولیکن کرد نشکیبد از دوغ بیابانی

خداوەندا تۆ ئاگاداری کە بوخارا لە لوکر خۆشترە

بەڵام کوردیش ناتوانێ لە دۆی بیابانی خۆی ببوێرێ

عەوفی لە "لباب الباب"دا ئەو لە ڕیزی زانایانو شاعیرانی جێگای ڕێز دەناسێنێو قەسیدەیەکی لە کتێبەکەیدا هێناوە کە لەو قەسیدەیەدا مەدحی ئەمیر رچی ابوالقاسم نوح بن منصور سامانی دەکا کە لە ساڵی 365 تا 387ی کۆچی پادشا بووە کە بەم شێعرە دەست پێ دەکا.

نگار من ێن کرد گوهر پسر

که زیب استو حسن از قدم تا بسر

ئەو کوڕە کوردە وەك گەوهەر نگاری منە

کە سەرتاپای وجوودی چاکەو جوانییە

2) مێژووی شەرەفنامە، نووسینی ئەمیر شەرەفخانی بتلیسی کە خۆی لە خانەدانی بتلیسو لە لێکۆڵەرەوە پڕ بایەخانەیە کە کتێبەکەی یەکێ لە باشترین سەرچاوەکانە بۆ ئەو کەسانەی کە بیانهەوێ لە سەر مێژووی ئەمیرانی کورد موتاڵاو لێکۆڵینەوە بکا. بتلیسی ئەم کتێبەی لەساڵی 1005ی کۆچی واتە 410 ساڵ بەر لە نووسینی ئەم کتێبەی لە بەر دەستتان دایە بە زمانی فارسی نووسیوەو بە زۆر زمانیش وەر گێڕدراوەتەوە. کتێبی شەرەفنامە مێژووی کوردانەو لە سەر زمانو قەومیەتی کوردان نووسراوە. بە شێوەیەك کە ئەو کات لێکۆڵەرەوانو مێژوو نووسانی بیانی لە بوونی ئەم کتێبە ئاگادار بوون، بۆ ئەوەی دەستیان وێ ڕا بگا لە گەڵ یەکتر کەوتنە پێشبڕکێ. کاتێك ژنراڵ "سورشیتلین" لە ساڵی 1328دا ئەردەوێڵی گرتو کتێبخانەی سەفەوی بە تاڵان برد نوسخەی چاك کراوی شەرەفنامەی بە ئیمزای نووسەرەکەیەوە کە لە ڕێکەوتی 1599ی زایینی لە ئاخری کتێبەکەی کردبووی لە گەڵ زۆر کتێبی دیکەی وەدەست کەوت. ئاکادمیسیەن "ولیامینوف ترزموف" بێ ڕاوەستان فارسییەکەی چاپ کردو دوایەش ف . شارموا[1] وەری گێڕایەوە سەر زمانی فەرانسەیی‌و لە چوار بەرگدا بڵاوی کردەوە[2]. دواتر بە زمانەکانی زیندووی دنیا وەرگێڕدرا.

3) مێژووی کوردستان لە نووسینی مەلا محەممەدشەریفی قازی لە ساڵی 1214ی کۆچی مانگیدا.

4) لوب التواریخ، نووسینی خوسرەوی کوڕی محەممەد کوڕی مەنووچێهری ئەردەلان لە ساڵی 1349ی کۆچی مانگی

5) کوردستان، لە نووسینی ژنە شاعیری پایەبەرزی گەلی کورد مەستوورەی کوردستانی لە ساڵی 1263ی کۆچی مانگی.

---

[1] کوردو پیوەندی نژادی ئەو، نووسینی یاسەمی لاپەڕە 138

[2] کوردو کوردستان، واسیلی نیکیتین، لاپەڕە 103

هەروەها زۆر کتێبی دیکە کە لە نێو ئەواندا دەتوانین بە کتێبە دینیو ئایینییەکانی وەك مەولوودنامە، دەلایل، معراج نامەو کتێبی "نامەی دوایی" کە بیرو بڕواو دابو نەریتو ڕێو ڕەسمو حوکمو فەرمانەکانی ئەهلی حەقی تێدا نووسراوەو کتێبگەلیتر کە لە سەر ئەم کتێبە نووسراونو هەروەها بە کتێبی "فەرمایشی خەزانە" کە سەبارەت بەم دوو کتێبە نووسراوە ئاماژە بکەین. دیارە دەکرێ لە کتێبە لاوەکییەکانی سەردەمی بابا سەرهەنگ، سەردەمی شاخو شین، بابا ناوس، پیر عالی، دەفتەری پەزدیوەر، دەفتەری ساوا، دەفتەری دیوانی گەورە، فەرمایشی ئیل بەیگی، فەرمایشی خان ئەڵماس، فەرمایشی زولفەقار، کەلامی نەورۆز، فەرمایشی حەیدەری، فەرمایشی دەروێش قولیو معرفتو پیر شهریار (مارەفەتی پیر شالیار) باس بکەین کە هەر کام پێناسەی سەردەمێکن یا ئاسەوارێکی زێڕینی مێژووی ئەهلی حەقنو هەر کام لەوانەش چەند بەشێکی تایبەت بە خۆیان هەیە. وەك نامەی ئاخر (سەرەنجام) کە خۆی 6 بەشە بەم ناوانە: وردە سەرەنجام، سەردەمی عابدین، سەردەمی چل تەن، گلیم وەم کۆڵ، سەردەمی حەوتەوانەو بارگە بارگە.

بە هەر حاڵ ئەگەر بمانهەوێ ناوی ئەو کتێبە دینیو ئایینییانەی کە بە زمانی کوردی نووسراون بەرین زۆرن، هەر ئەوندە بەسە کە بڵێین نێزیك بە تەواوی کتێبەکانی ئەهلی حەق بە کوردی نووسراون کە لە 100 بەرگ تێدەپەڕنو هەر کامیان بە زاراوەیەك نووسراون[3،4].

لێرەدا دەبێ ئاماژە بە ڕاستییەك کە لە ئەدەبیاتی کوردیدا بکەین، ئەویش ئەوەیە کە خاڵی هەرەبەرزو سەرووی نووسراوەکانی کوردی، لە شێعرو هەڵبەست بە تایبەتی

---

(3) کتێبەکانی فەرهەنگی ماد، ناودارانی ئەهلی حەق، نووسینی سدێق سەفیزادە (بۆرەکەیی) سەرچاوەیەکی باشە بۆ وەرگرتنی زانیاری لەم بابەتەوە. هەروەها کتێبەکانی پرۆفیسۆر تۆقیق وەهبی وەك فەرهەنگی کوردی ـ ئینگلیسی ئاکسفۆرد بڵاو کراوەی 1960و هەروەها فەرهەنگی کوردی ـ فەرانسەیی ژاپا، لەم دواییانەشدا کتێبێکی بە نرخ لە لایەن مامۆستای ڕێزدار عبیداللە ئەیوبیان چاپ کراوە کە زۆر شتی بە کەڵکی تێدایە.

(4) لە بەشی ئایینو بڕوای کوردەکانیشدا ئاماژە بە نووسراوەکانی لێکۆڵەرانی دینیو مەلاو مامۆستاکانی دەرس وێژی کورد کراوە کە خوێندنەوەی دووبارەیان پێویستە.

لە ئەدەبیاتی عامیانەو خەڵکی ئاسایی دایە کە بە وتەی "ویلچفسکی" ئەم گەشە کرانەی لە ئەندازە بە دەرو دەوڵەمەندی بەرچاوی فولکلور لە زمانی کوردیدا سەرچاوە لە نەخوێندەواری بەرینو نائاشنایی ئەو خەڵکەیە لەگەڵ زمانی ئەدەبی دایك[2،1]. ئەوە دەتوانێ یەکێك لە هۆکارەکانی سەرەکی بێ بەڵام هۆکاری زۆرتریش هەن کە بوونە هۆی نەخوێندەواری کوردان.

گەلۆ، ئەگەر فولکلوری کوردی لە بابەت ڕەنگاو ڕەنگییەوە زۆر دەوڵەمەندە، لە شێعری باشو سەرکەوتووو بە نرخیشدا زمانی کوردی زۆر دەوڵەمەندەو شاعێری زۆر گەورەی هەیە کە بە زمانەکانی کوردیو فارسیو عەرەبی هەڵبەستیان هەیەو دیوانەکانیان لە ڕیزی ئاسەواری دەگمەنو گەورە دان، لەم بوارەدا دەتوانین لە شاعیرگەلی مەزنی وەك ئەحمەدی خانی[3]، فەقێ تەیران، مەلا ئەحمەد جزیری، شەرەفخان، جۆلە مێرگی، مەولەوی هەورامانی تاوگۆزی، شێخ ڕەزا تاڵەبانی[4]،

---

[1] یەکەمین کونفرانسی کوردناسیو کوردو کوردستانی واسیلی نیکیتین ل 532 سەرچاوەی زۆر باشن.

[2] دیارە ئەم وتەیە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1915ی میلادی واتە زیاتر لە 80 ساڵ بەر لە ئێستا، بێ گومان لەم ماوەدا ئاڵوگۆڕی زۆر گەورە لە بواری پێکهاتەی کۆمەڵگای کوردەواریدا هاتۆتە گۆڕێ، خوێندەواری زۆر چۆتە پێش، بە شێوەیەك لە کوردستاندا جگە لە مەکتەبی یەکجار زۆر سەرەتاییو ناوەندیو دواناوەندی لە شارە گەورەکانی کوردستانی عێراق زانکۆ هەنو بە کوردیش دەرس دەخوێننو دەنووسن. گەرچی لە هێندێك شوێنیش خوێندن بە کوردی نییە، بەڵام بێ گومان بۆتە هۆی بردنە سەری ڕادەی خوێندەوارو خوێندەواری. لە ئێرانیش دوای شۆرشی گەلان بە چەند ساڵێك ئیزن درا گۆڤاری سروە بە کوردی بڵاو بێتەوەو جارجار کتێبیش نە بە شێوەی ڕەسمی بە کوردی چاپ دەکرا، بەڵام خوێندنی زمانی کوردی تا ئێستاش هەر نییە، لە هێندێك لە شارەکانی کوردستانی ئێرانیش زانکۆی ئازاد دانراون.

[3] تەواوی لێکۆڵەوەران ئەحمەدی خانی بە یەکێك لە گەورەترین شاعیرانی خاوەنی مەکتەبیکورد دەزانن کە نە تەنیا لە نێو کورداندا بەڵکوو لە دنیاشدا لە ڕیزی شاعیرانی کەم وێنەیە. واسیلی نیکیتین. مارو ئوسکارمان ئەو بە فیردەوسی کورد ناو دەبەن. چۆنکە لە گەیاندنی هەستی نەتەوەیی کوردو هاندانی کورد بۆ ئەم ڕێگا کەم وێنەیە. ئەو لە هەکاریو لە ساڵی 1951 لە دایك بووە، بەرزترین هۆنراوەی حەماسی کورد واتە "مەمو زین"ی داناوەو لە بواری زانستی شێعرو سەنعەتی شێعری (عەرزو قافیە ـ زمان ناسی)شەوە مامۆستای بێ ئەم لاو ئەو لای شێعری کوردییەو، ئەوانە هەموو بە بێ گەردی دەروونو ڕەفتاری خەڵك پەسندی بوونە هۆی ئەوە کە بە خۆشەویسترین شاعیری کوردبناسرێو مەکتەبەکەشی ببێتە سەر مەشقی هەموو شاعیرە گەورەکانی دوای خۆی.

[4] شێخ گەورەترین هەجوێژی کوردە کە دوکتور محەممەد موکری نووسەرو لێکۆڵەرەوەی کورد زمانو نووسراوەکانی س. جی ئیدمۆند بۆ ناساندنی ئەو هەوڵی زۆریان داوە.

عەبدوڵڵا بەگی مصباح الديوان، نالی، مەستوورەی كوردستانیو حاجی قادری كۆيی ناو بەرين.

دەوڵەمەندی لە ڕادە بە دەری ئەدەبياتی عاميانەی كوردی، لە ئەخلاقو كەسايەتی گەلی كوردو بە تايبەتی خەڵكی عادیو كووچەو كۆڵانو بازاڕييەوە سەرچاوە دەگرێ كە بە وتەی "ويلچفسكی"بۆتە هۆی ئەوەی وەك كەرەستەيەك لە لايەن دەرەبەگو خانەكانەوە كەڵكی لـێ وەرگيرێ.

لاوژە يا بەيتو باوەكانی كوردی

ئەدەبياتی عاميانەی كورد زياتر لە سەر پايەی لاوژەو بەيتو باوەكانی كوردييە كە كۆيەك لە باشترين وشەگەلی ئەويندارانەو چيرۆككگەلی عاتفی يا ئەفسانەو چيرۆككگەلی حماسیو پالاوانەتينو، هەر كام لەوانيش يەكێك لە ئەساتيرە پاڵەوانانەی

مێژووییمان بۆ دەگەڕێتەوە کە بە شێوەی هونراوەو نووسراوە سینگ بە سینگ ئەگەڕێو لە یەك دوو سەدەی دواییدا هێندێکیشیان لـێ چاپو بلاو کراوەتەوە.

ئەوەی زۆر سەرنج ڕاکێشە ئەوەیە کە لەم چیرۆکگەلە ئەویندارانەشدا لەحنی پاڵەوانانەو شەڕ بەرچاو دەکەوێو لەوەش سەیرتر ئەوەیە کە ڕووداوی سیاسیش لە نێو خەیاڵو ئەندێشەی شاعێرانە بە شێوەی لاوژو چیرۆکی عامیانە دەردەکەوێ. بە چەشنێ زۆر لە گرێ بەستی سیاسیو نیزامی کە ئاکامی تێکهەڵچوونێکی نیزامی لەگەڵ خۆ یا بێگانە ڕووی داوەو کراوەتە یەکێك لەم لاوژو بەیتانە.

وەك گوتمان ئەم بیرو ئەندێشە شاعێرانەیە هەستی زۆر ناسکیشی تێدایەو کوردستان لانکەی بەشی زۆری هونەرەکانی شفاییو هەستیارییە. هەر ئەوەندە بەسە کە خوێنەری ئازیز موتالایەکی خێرا لەم بوارەدا بکا تا بۆی دەر دەکەوێ گەورەترین گۆرانی بێژانو خۆشەویسترینیان لەو ولاتانەی کوردستانیان بە سەردا دابەش کراوە وەك (تورکیە، ئێران، عێراق، سووریەو هەروەها ڕووسیە) کوردەکانو سۆزو خۆشی دەنگیان لەم ولاتانەدا بێ وێنەیەو لە بواری هێزو توانای هەستی شایەریدا مرۆڤ سەرسام دەکەن. بە شێوەیەك کە لە زۆربەی مەڵبەندەکان ئەم شایەرو گۆرانی بێژانە لە شاییو جێژناندا وێڕای داوەت گێڕان بە بووكو زاواو میوانان هەڵدەڵێن کە زۆر جار زیاتر لە سەعاتێك بەو بەندانە بە خەڵك هەڵدەڵێن بێ ئەوەی دووپاتیان کەنەوە، جێگەی سەرنجە کە زۆربەی ئەوانە هەر خوێندەوارییان نییە، بۆیەش ئەم لاوژو بەیتانە بە پێچەوانەی شێعرگەلی فارسیو عەرەبی کە لە سەر بناغەیەکی قورس دانراون پەیرەوی لە قاعیدەو یاسای شێعری ناکەن، دڵگیرییەکشیان هەر لەوە دایە کە لە هەر چەشنە لاسا کردنەوەیەکی بێگانە دوورن[1].

ئەم بەیتو لاوژانە بەو ئەندازەی کە گشتیو خەڵکین، ئەوەندەش لە لای خەڵك خۆشەویستنو پێشوازییان لـێ دەکرێ. کاتێك بەیتی "قەڵای دم دم"، "حەوت

[1] وتەی "ئوسکارمان "ی ئاڵمانی لەم بابەتەوە سەرنج ڕاکێشە کە گوتوویە کتێبەکانی زاراوەی موکریوۆ ڕێزمانی کوردیو زمانی خەڵکی کوردستانی ڕۆژهەلات بۆ خوێندنەوە زۆر خۆشن.

هەیکەڵ"، "بیژەنو مەنیژە"[2]و بە تایبەتی ئەوانەی بە دەنگ دەگوترێن[3]وەك خورشیدی خەرامان، بارامو گوڵەندامو بەبری بەیان دەگوترێ مرۆڤ نوقمی ئەندێشەو خەیاڵ دەبێ.

جگە لەوانەی باس کران، چیرۆکی زۆریش بە زمانو خەتی کوردی بە شێوەی هەڵبەست بە دەستەوەن کە زیاتریان لایەنی ئەویندارىو حماسییان هەیەو پێیان دەگوترێ چریکەو کوردان زۆری حەز لـێ دەکەنو پێیان خۆشن. زۆری وا هەیە شەوانی زستان یا شەوانی مانگی ڕەمەزان خەڵك لە شوێنگەلی تایبەتو قاوەخانان کۆ دەبنەوەو بە دڵەوە گوێ بۆ ئەو لاوژەو چریکانە شل دەکەن. بە وێژەری ئەم چیرۆکانە کە دەنگیان خۆشو بلاوێنەو لە کوتندا زۆر شارەزان دەڵێن بەیت بێژو گۆرانی بێژ.

لە سەردەمانی ڕابردوودا خانەکانو گەورەکان بەیت بێژی تایبەتیان هەبوە کە هەر کات ویستبایان بخەون بەیت بێژەکان حکایەتیان بۆ دەکردن تا ئەو دەمەی خەویان لـێ دەکەوت[4].

جگە لە بەیت گوتن شانامە خوێندنەوەش باو بووە، کەسانێك کە لە کەمەند هاوێژىو لاساکردنەوەی قارەماناندا شارەزا بوونو دەنگی لە گوێیان خۆشو بەهێزیان هەبوە ئەم کارەیان دەکرد. جار هەبوە شانامە خوێن لە خەوانینەکان خۆشیان هەڵکەوتوەو لە دانیشتنەکانیاندا وێرای خوێندنەوەی داستانەکانی شانامە

---

(2) بیژەنو مەنیژە لە ساڵی 1366 لە لایەن دوکتۆر محەممەد موکری وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی فەرانسەیىو لە پاریس لە چاپ دراوە.

(3) لە سەرەتای کتێبی مێژووو جوغرافیای کوردستان لە نووسینی میرزا شکرالله سنەیىو سەرەتای دوکتۆر حشمت الله طیبي وەرگیراوە.

(4) خاڵێك کە دەبێ ئاماژەی پێ بکەین ئەوەیە کە نووسەرو بوێژی هیچ کام لەو بەیتانەی کە بە هونراوەیی یا بە رەوانی نووسراون ڕوون نین، بەڵام بە وتەی دوکتۆر مەنووچێهر مورتەزەوی مامۆستاو سەرۆکی پێشووی کولیج "دانشکەدەی ئادابی تەوریز" کە لە سەرەتای "شۆر مەحموود مەرینگاندا نووسیویەتی یا سدێق سەفیزادە (بۆرەکەیی) لە بەرگی یەکەمی فەرهەنگی ماد ل 46دا ئاماژەی پێ کردوە. رووحی گشتی بەیتەکان بە شێوەیەکی گشتی لە خۆزگەو هیواکان، لە تاڵىو سوێرییەکانو لە ئاهو ناڵەی گەلی کورد دەدوێ.

لە هێندێك کەرەستەش کەڵکیان وەرگرتووەو زۆر جاریش ڕووداوی ناڵەباری لێ دەکەوتەوە[1].

ئەم بەیت وێژییەی کە باسمان کرد بە تایبەتی لە ناوچەکانی موکریان زۆر باو بووە، ژنو پیاو هەن هەر لەم ناوچانەدا کە ئەم چیرۆکانەیان لە سینگ دایەو بەو پەڕی ئەوینەوە بۆ یەکتری دەڵێنەوە. بە تایبەتی بەیتەکانی لاسو خەزاڵ، فرشتە، کاکۆ، بابیکۆ، بلەئەگری، سەیدەوان، شاریار، یای ئەستێ، یای گوڵ، لورو سۆران، کوردستان بەبری بەیان، گۆرانشا، خوسرەوو شیرین، خەجو سیامەند، قەڵای دمدم[2]، کرمانجی کەویار، یوسفو زلەخا، هاوینە، بەهاری کوردی، ئاشکۆڵە، شێرکۆ، گۆران، مەمو زینو پیرۆزە.

لە سەدەکانی چوارەمو پێنجەمی کۆچیدا ژمارێك لە شاعیرە کوردەکان هێندێك لەو کتێبانەی کە بە شێوەیەکی بڵاو لە دەست یا لە سینگی خەڵکدا بوون، بە شێوەی شێعری هیجایی هەڵیان بەستن کە ئەم بەیتانەشیان لەگەڵ بوو. بۆ نموونە دەتوانین بە خوسرەوو شیرین، شەماڵو زەلان - زۆر جار بە زریانی دێنێنە زمان کە هەر لە هەوەڵەوە ناوی دوو بای بەناوبانگی کوردستانن - هەروەها چیرۆکەکانی خورشیدو خاوەر، عاسمانو زەوی، بارامو گوڵەندام، برزووو فەرامەرز، بەهمەنو فەرامەرز، شەترەنج نامەو دارازم، نۆ ڕەزم، یازدە رزم، بیژەنو مەنیژەو ئەرجەو شێرۆ ئاماژە بکەین.

---

[1] باوکی نووسەری ئەم کتێبە کە زەمانێك لە خەوانین بووە دەیگێڕاوە کە لەم دانیشتنانەدا کەسانێك کە نێوانیان بە یەکەوە خۆش نەبوو لە پێشدا شانامە خوێنەکانیان چاو پێدەکەوتو بەرتیلو دیارییان دەدانێ تا لە کاتی خوێندنەوەی شانامەدا لەو شوێنەی کە دەبوو کەمەند بهاوێژرێ، کەمەندەکەی بخاتە دەستو باڵی لایەنی دژیو ئەو کە بێ خەبەر لە پیلانەکە بوو لە کەمەندەکە کە داگیری دەکردو جووڵەی لێ دەبڕا. جگە لەوە ئەم کارە دەبوویە هۆی پێکەنینی ئامادە بوان، زۆر جار شەڕو شۆڕی لێ دەکەوتەوەو دەبوو بە مایەی مشتو مڕ لە نێو تایفەکاندا، هەشبوە کە شانامە خوێن خۆشی هەر لەو مەجلیسەدا گیانی لە دەست داوە. بە دوای ئەم قسانەدا نموونەی دێناوە کە چۆن ڕووداوی ئاوا لە فلانە شوێن ڕووی داوەو بۆتە هۆی شەڕو کێشەی تایفە گەری.

[2] قەڵای دمدم dm dm قەڵایەك بووە لە دەوری ورمێ کە زەمانی شا عەبباسی یەکەم بە شوێن بیانوو گرتنێکی زۆر بە شێوەیەکی دوور لە ئینسافو نابەرانبەر کەوتە ژێر هێرشی قزڵباشان. پارێزەرانی قەڵا لە حاڵێکدا قاچو قولیان بە زنجیر بە یەکەوە بەستبۆوە ئازایانە تا دوایین کەس خۆیان ڕاگرتو شەڕیان دەگەڵ کردن. ئەو ئازایەتییە بۆتە بەشێك لە ئەساتیری کوردو لە ئەدەبیاتی گەلیدا بە شێوەیەکی شکۆدار باسی کراوە.

هەمووی ئەم چیرۆکانە گەنجینەیەکی پڕ بایەخو ڕاستەقینەن لە ژیانی کوردان کە بە داخەوە هێشتا بۆ ناسینی ڕووحو دەروونی ئەم خەڵکە بەس نیە، لەگەڵ ئەوەشدا باشترین کۆی فولکلوری کوردی هی ئوسکارمانە کە بە قەوڵی واسیلی نیکیتین باشترین پارچەشی "مەمو زین"ە کە لە لاپەڕە 40 تا 135 چاپ کراوە[3].